

Sommermarked Af P. O. GAALAAS-HANSEN

Sommermarkedet i Aakirkeby har rødder langt tilbage i tiden.

I middelalderen var Byen inde i landet sæde for så vel den juridiske som den kirkelige administration.

Som det var almindeligt, opstod der da her også et markedsmiljø, vel nok i første række koncentreret på Sijlatårred, pladsen foran kirken, men også ved Stokkakjilan (hjørnet af Jernbanegade og Stokkekildevej) udspandt der sig et livligt markedsliv. Så sent som i 1920-erne var pladsen ved Brænderiet benyttet af omrejsende gøglere og karruselejere.

En af karrusellerne, som var i brug her, stod senere i flere år til fri afbenyttelse for gæster i Julius Håns Hava på Bolsterbjerg.

I begyndelsen af 1800-årene var hestemarkederne den store begivenhed. Disse holdtes på Grønningen - området, der i dag er kendt som Præstadamminj.

Handelen med kvæg og småkrajtur foregik på Torvet og Silde-torvet.

Det var også her, gøglere og spillemænd sammen med kræmmerne udfoldede sig.

I vintre med sne og slædeføre arrangeredes der travløb. Man benyttede vejen mod Rønne på strækningen mellem Kannikegården - den gamle, der før branden lå på det nuværende hjørne af Vesterbro og Hans Rømersvej, stedet kaldes endnu af ældre folk Kannikastælinj - og broen over Kjæmpåen (Læså).

Ifølge overleveringen skal disse anledninger have trukket tilskuere fra store dele af øen. Selvfølgelig blev der indgået væddemål og satset penge i ren totalisator-stil.

Såvel sommermarkederne som væddeløbene døde imidlertid hen, måske på grund af indflydelse fra vækkelsesbevægelserne og delvis den depression, som helt naturlig prægede hele befolkningen i krigsårene (Englands-krigen/Kaperkrigen og Sønderjyllands-krigene) i første og midtre del af 1800-tallet.

Omkring århundredskiftet 1800-

1900 skete der store miljøforandringer. Højskolerne satte deres præg på livet, der på mange måder blev mere frigjort. Folk blev mere oplyste. Foreningslivet blomstrede. Håndværkerforeninger og afholdsforeninger havde deres storhedstid. Samtidig virkede vækkelsesbevægelserne til en vis grad bremsende på udviklingen.

Håndværkerforeningen forsøgte med held at genoplive nogle af de gamle festligheder, og der blev med stor succes arrangeret håndværkerudstillinger, selv om ikke alle var lige fornøjede med resultatet:

En cykelsmed, der selv fremstillede sine varer, var skeptisk over for en anden, der forhandlede indførte færdigprodukter.

- Jå mente, a ded skjule varra Hånværkaraustæjlning, men ded ser mæst ud te å varra Kræmmaramarkad, var hans kommentar.

Sommermarkederne blev omfattet med stor interesse og trak publikum fra hele øen. Torvet var det naturlige midtpunkt for begivenhederne. Telte og boder var sat op her, og markeds- og forlystelseslivet slog ud i fuld blomst. Fakirer og flammeslugere optrådte. Brydekampe udkæmpedes. Der blev danset til levende musik - uden højttalere! Æbleskiver, øl og pølser blev omsat i mængder. Selvfølgelig fik byens mange værtshuse deres del af omsætningen.

En hjemvendt amerikaner brillerede med en Amerikansk Pølse-maskine fra Chicago:

En stor trækasse skjulte selvkogeren (petroleumsildstedet) og pølsekedlen. Et håndsving, godt smurt med petroleum, der gav en skrigende lyd fra sig, når det blev drejet, trak et lille transportbånd.

I en kurv bag kassen havde han fem hundehvalpe, som efter tur blev sluppet ned i maskinen og her, ikke synlig for publikum, gennem en åbning i kassen ekspederet tilbage i kurven.

Mens han havde hånden nede i kassen, blev det ønskede antal pølser flyttet fra kedlen til trans-

portbåndet. Så var det bare at dreje håndsvinget nogle gange, og under højlydt jammer fra mekanismen kom pølserne frem til kunden.

Omsætningen gik strygende - men så var det da også før levnedsmiddeltilsynet blev opfundet!

I et telt i nærheden fremviste hans kone Stereoskopiske Billeder fra Amerika.

Også dette var en succes, med stor omsætning. Ikke mindst gjorde hendes forklaring til de enkelte billeder lykke. - Sproget var nok lidt blandet!

Da manden på et tidspunkt måtte afløse hende, overhørte han følgende samtale mellem et par store drenge:

- Du Kristjan, kom hær ska du se! Hær e dær en sjåulig amerikansk kjæling med nonna ártia billeder.

Så kom to ansigter til syne i telt-døren.

Den ene af drengene udbryder med skuffelse i stemmen: - Å! Sji-da. Nu e ded båran enj kar.

Sommermarkederne ophørte uvist af hvilken grund. Måske var det krigsårene 1914-18, der tog knækken på initiativet. Folk tog til rundskue og børnehjælpsdag i Rønne, og dyrskuet blev den virkelige store folkeforlystelse.

I begyndelsen af 30-erne arrangerede Idrettsforeningen sommerfester, der år for år fik større og større omfang med tilrejsende aktører som Niels Buchs Elitegymnaster, Københavns Politiorkester, Sofiaflückorna fra Stockholm m.fl. og store optog af lokale idrætsudøvere og håndværkere.

Til sommerfesterne hørte cykelløb Bornholm Rundt og tilrejsende tivolier af varierende størrelse og kvalitet.

Festerne afsluttedes som oftest med et stort festfyrværkeri.

Til trods for meget markedsgøgl, var det egentlige traditionelle markedspræg forsvundet.

Måske kan det genoplives gennem dagens kræmmermarkeder.

Der er i alle tilfælde taget et initiativ i den retning.